

Milí žáci! Děkuji všem, kteří **včas** posílají zadanou práci. Vaše pilnost se kladně odrazí na celkovém hodnocení! V průběhu tohoto týdne se objeví ve Vaší žákovské knížce známky. **Nyní budeme pouze opakovat!** Děkuji. Přeji hezké dny. V. Tonková. tonkovavladislava@seznam.cz

Pozorně si přečtete a zopakuj učivo o slovní zásobě. Podle těchto výpisků vypracujte opakovací test! Výpisky nemusíš opisovat!

○ Slovo

- ● je skupina hlásek, zřídka hláska jedna, která má v jazyce zřejmý význam, označuje nějakou skutečnost;
- ● znakem slova je **samostatnost** (lze je přemísťovat, v psaném projevu je píšeme odděleně);
- ● **spojením slov ve věty** sdělujeme a vyjadřujeme své **myšlenky**;
- ● slova tvoří naši **slovní zásobu**;
- ● **slovo má význam**
  - ◆ věcný (obsahový),
  - ◆ **mluvnický** (např. u podstatných jmen – rod, číslo a pád).

○ Pampeliška

- ● věcný význam – *luční květina se žlutým květem*;
- ● **mluvnický význam** – *podstatné jméno, rod ženský, č. j., pád 1.*

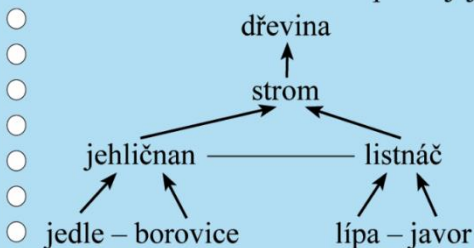
○ Pochopil

- ● věcný význam – *postihl smysl nějakého sdělení*;
- ● **mluvnický význam** – *sloveso, osoba 3., č. j., čas min., zp. oznam.*

○ Podle **věcného významu** slova dělíme na:

- ● **nadřazená** – s širším významem (potravinu);
- ● **podřazená** – s užším významem (mléko, maso);
- ● **souřadná** – významově na stejné úrovni (jogurt, tvaroh, termix, ...).

○ **Grafické znázornění** slov podle jejich významových souvislostí:

○ Sousloví

- některé jevy a skutečnosti označuje **ustálené spojení dvou nebo více slov**, takové pojmenování s jedním věcným významem se nazývá **sousloví** (*obecní úřad, Archimedův zákon, trest smrti, osobní vlak, vrh koulí, ...*);
- některá sousloví mají **význam obrazný** – samostatná slova mají jiný význam než jejich spojení (*tvrdý oříšek – problém, černá ovce – výjimka, ...*);
- někdy můžeme sousloví nahradit i **jednoslovným pojmenováním** (*anglický jazyk – angličtina, přehradní nádrž – přehrada, ...*), často ale tato jednoslovná pojmenování nepatří do spisovné češtiny (*nákladní auto – nákladňák, ...*).

○ K ustáleným slovním spojením patří:

- **přírovnání** – srovnává **dva jevy** na základě jejich podobnosti, často pomocí **spojky jako** (*chytrý jako liška, hlad jako vlk, chudý jako kostelní myš, ...*);
- **rčení** – je **ustálené slovní spojení**, jehož původní význam nevnímáme doslova, pouze obrazně, je produktem lidské fantazie, jeho smyslem je pobavení, ironie, nejčastěji bývá jeho **základem sloveso**, které začleněním do věty **může měnit své tvary** (*udělat kozla zahradníkem, mít za ušima, vzít nohy na ramena, jíst vtípnou kaši, ...*);
- **příslloví** – je **ustálené slovní spojení s poučným obsahem**, které vyjadřuje **lidskou zkušenost**, je udržované lidovou tradicí a má ustálenou **větnou podobu** (*Kdo šetří, má za tři. Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. Komu se nelení, tomu se zelení.*).

SLOVA JEDNOZNAČNÁ A MNOHOZNAČNÁ

○ Slova jednoznačná a mnohoznačná

- některá slova mají věcný význam **pouze jeden**, jiná jich mohou mít **více**, podle toho rozlišujeme slova:
  - ◆ **jednoznačná** – mají jen jeden věcný význam, nejčastěji to jsou jména osob, zeměpisné názvy, odborné názvy (*Jan, Brno, předpona, obdělňík, pondělí, letos, ...*),
  - ◆ **mnohoznačná** – mají svůj základní (původní) význam a další významy, které vznikly přenesením slova na věci, které s původní skutečností nějak souvisí (*oko – čidlo zraku, oko na polévce, na punčoše, pytlácké oko, ...; kořen – část rostliny, část slova, ...*).

○ Slova mnohoznačná

- přenesení slova **na základě vnější podobnosti** se nazývá **metafora**: *oko, ucho, koleno, kolo, ...*;
- přenesení slova **na základě vnitřních souvislostí** se nazývá **metonymie**:
hlídka – hlídání, skupina lidí, kteří hlídají; *psaní* – proces psaní, dopis; *watt* – jméno fyzika (Watt), fyzikální jednotka (watt); *kašmír* – území v Himálaji (Kašmír), textilie původem z Kašmíru (*kašmír*),
  - ◆ často se můžeme setkat s metonymií typu: *hrát Bacha* – jeho skladby, *číst Němcovou* – její dílo, *nosit králíka* – výrobek z jeho kožešiny.

SYNONYMA, ANTONYMA, HOMONYMA

Synonyma – slova souznačná

○ Synonyma

- jsou slova, která mají **stejný nebo podobný význam**;
- vyskytují se u různých slovních druhů i v různé slohové podobě – hovorová, knižní, básnická, odborná, citově zabarvená (*chlapec – hoch – kluk, zlý – špatný, hezky – pěkně, běžet – utíkat, ihned – okamžitě, protože – poněvadž, ...*);
- synonyma tvoří také slova **domácí a přejatá** (*mluvnice – gramatika, zubař – stomatolog, dějepis – historie, rozhovor – interview, pořad – program*).

Antonyma – slova opačného významu (opozita)

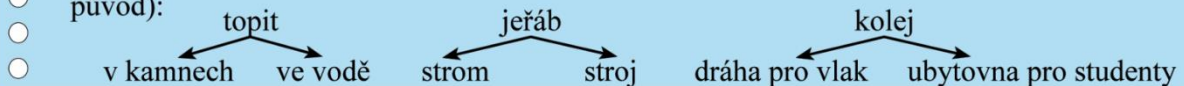
○ Antonyma

- jsou slova s **opačným významem** (*ticho – hluk, dobrý – špatný, mluvit – mlčet, bdít – spát, ...*);
- některá antonyma se tvoří pomocí **předpon** (*kuřák – nekuřák, vítr – bezvětrí, motorový – bezmotorový, ...*).

Homonyma – slova souzvučná

○ Homonyma

- jsou slova, která **stejně znějí** (ne vždy se i stejně píší), ale mají zcela **odlišný význam** (i jiný původ):

ODBORNÉ NÁZVY

○ Odborné názvy (termíny)

- jsou slova s **přesným významem** a jsou vždy **jednoznačná**;
- užívají se v odborném vyjadřování a nemají citové zabarvení;
- **termíny** mohou být:
  - ◆ **domácí** (*pokus, přímka, příslovce, ...*),
  - ◆ **přejaté** (*experiment, magistrát, metabolismus, ...*),
  - ◆ **jednoslovné** (*rovník, lichoběžník, ...*),
  - ◆ **víceslovné** (*podstatné jméno, atmosférický tlak, sluneční soustava, ...*);
- soubor termínů daného oboru tvoří **odborné názvosloví – terminologii**.

Napište číslo otázky a správnou odpověď. (Např. 1a)

Výsledky ofoťte a pošlete.

1. **Vzestupně dle nadřazenosti jsou zapsána slova v bodě:**
  - a) zvíře, pták, dravec, orel
  - b) dravec, orel, pták, zvíře
  - c) pták, orel, zvíře, dravec
  - d) orel, dravec, pták, zvíře
2. **Pouze sousloví jsou uvedena v bodě:**
  - a) český jazyk, osobní vlak, pěší zóna, španělský ptáček
  - b) pěkná kniha, osobní automobil, Archimedův zákon, anglický jazyk
  - c) třídní kniha, výborný žák, žakovská knížka, Achillova pata
  - d) střední škola, nedaleká škola, vysoká škola, základní škola
3. **Rčení je:**
  - a) ustálené spojení, které srovnává dva jevy
  - b) ustálené spojení, které vyjadřuje životní ponaučení
  - c) smyšlený příběh ze života zvířat
  - d) ustálené obrazné vyjádření, jehož smyslem je pobavit
4. **Ve větě U zraněného došlo i přes včasnou lékařskou pomoc k zástavě. je homonymem slovo:**
  - a) zraněného
  - b) zástavě
  - c) včasnou
  - d) lékařskou
5. **Ve kterém bodě jsou uvedena pouze slova mnohoznačná?**
  - a) zámek, malta, kopretina, rozhovor
  - b) kotva, ústav, cukrovka, kmen
  - c) gól, noha, půda, klíč
  - d) práce, obor, částice, koleje
6. **Na kterém řádku jsou uvedena pouze slova jednoznačná?**
  - a) slepýš, předmět, stůl, oko
  - b) kyslík, zájmeno, atom, přímka
  - c) člověk, hrana, taška, prezident
  - d) tráva, jazyk, pěšina, dřevo
7. **Homonymum není v bodě:**
  - a) Na polévce mi plavala mastná oka.
  - b) Ke zkoušce jsem předložil vypracovaný rys.
  - c) Mám časté brnění v rukou.
  - d) Ještě začátkem léta jsme museli topit.
8. **Která věta není napsaná správně?**
  - a) Byli na nás velmi milí.
  - b) Po večeři jsme se myli v potoce pod chatou.
  - c) Tvůj kamarád je velmi milí.
  - d) Petr se mýlí, když si tohle myslí.
9. **Která věta je napsaná správně?**
  - a) Shlédli jsme nový film.
  - b) Na výlet jsem jel se dvěma kamarády.
  - c) Z rozhledny jsme zhlédli do údolí.
  - d) Zapomněla jsem si s sebou vzít svačtinu.
10. **Synonyma jsou slova:**
  - a) souznačná
  - b) souzvučná
  - c) souřadná
  - d) protikladná
11. **Synonymem ke slovu chlapec je:**
  - a) chlapci
  - b) chlapecký
  - c) kluk
  - d) děvče
12. **Českým synonymem ke slovu interview je:**
  - a) monolog
  - b) reportáž
  - c) dialog
  - d) rozhovor
13. **Antonyma jsou slova:**
  - a) stejného významu
  - b) podobného významu
  - c) stejně znějící
  - d) opačného významu
14. **Která věta není napsaná bezchybně?**
  - a) Matka jeho slovům porozuměla.
  - b) Diváci i divačky v hledišti nadšeně tleskaly.
  - c) Vrať se zpět brzy.
  - d) Slepíš mi tu rozbitou vázu?
15. **Ve kterém bodě nejsou uvedeny pouze termíny?**
  - a) poledník, zima, osa, kosodélník
  - b) fotosyntéza, atom, rytmus, volt
  - c) elektřina, symfonie, premiéra, rovník
  - d) kontinent, zájmeno, meliorace, Slunce
16. **Slovo mnohoznačné vzniklé metonymií je:**
  - a) rys (zvíře)
  - b) ucho (hrnce)
  - c) vláda (lidé)
  - d) makarony (těstoviny)